

“HƯỚNG TỚI XÂY DỰNG MỘT KHUÔN KHỔ PHÁP LÝ THÍCH NGHI VỚI KINH TẾ NỀN TẢNG SỐ”

Các nền tảng kinh tế đã đặt nền móng cho những thành công đột phá của nhiều tên tuổi lớn như Google, Amazon, Uber, Airbnb hay eBay. Và hơn thế nữa, một loạt các hoạt động kinh tế - xã hội, từ giáo dục, chăm sóc y tế đến quản lý nhà nước cũng từng bước biến đổi. Mặc dù tiếp cận với các nền tảng kinh tế từ rất sớm, nhưng ngay cả những nhà hoạch định chính sách từ châu Âu, Mỹ cũng gặp không ít những thử thách: họ đối mặt với những hình thái công việc mới, những mô hình kinh doanh mới, hoàn toàn khác biệt với truyền thống. Uber – một trong những người đi tiên phong của kinh tế nền tảng đã từng khiến người lao động, chủ hãng taxi truyền thống biểu tình hàng dài trên các đường phố của London, Berlin, Paris và sang cả bờ kia của Đại Tây Dương tại San Francisco hay New York. Những biến động như vậy đã đang và sẽ còn diễn ra trên nhiều quốc gia, nếu các nền tảng kinh tế càng thâm nhập sâu vào đời sống, kinh tế trong khi các Chính phủ vẫn đang loay hoay với việc áp dụng hệ thống luật pháp cũ trên những hình thái kinh tế mới.

Việt Nam cũng không phải một ngoại lệ. Câu chuyện về cách thức đối xử với Taxi công nghệ bắt đầu từ năm 2014 cho đến khi Nghị định 10/2020 được ban hành và chính thức có hiệu lực từ 01/04. Nhưng liệu đó đã phải là hướng đi đúng đắn của Nhà nước để đón nhận những sự thay đổi tất yếu của kinh tế, và bài học nào trong việc xây dựng khuôn khổ pháp lý để thích nghi với kinh tế nền tảng số trong mọi lĩnh vực. Hơn thế nữa, trong nhiều ngành nghề, các nền tảng số cũng đang hoạt động ngày càng mạnh kéo theo những vấn đề về khuôn khổ pháp lý liên quan. Nhà nước không thể tiếp tục dành thêm tám năm nữa để tập trung giải quyết các xung đột giữa mô hình kinh doanh truyền thống và mô hình số được. Vậy nên việc xây dựng một khuôn khổ pháp lý chuẩn thích nghi với kinh tế nền tảng số là vô cùng cần thiết.

Hệ thống luật pháp điều hành các hoạt động kinh tế truyền thống đã lỗi thời để quản lý các nền tảng kinh tế.

Việc Nhà nước cố gắng điều chỉnh hành vi của Grab, Be giống như VinaSun hay Mai Linh hiển nhiên là không hợp lý vì Grab, Be không cố định giá và số lượng lao động trong ngắn hạn, Airbnb cũng không thể bị quản lý như các dịch vụ lưu trú vì thực tế họ không sở hữu bất kỳ một cơ sở lưu trú nào, Tiki hoạt động hiệu quả hơn một “siêu bách hoá tổng hợp” mặc dù họ chỉ sở hữu một lượng hàng hoá rất nhỏ trong đó. Tương tự như vậy, một số nền tảng cũng đang hoạt động dưới hình thức trung gian kết nối dựa trên nguồn lực về công nghệ chứ không thực sự sở hữu tài sản cố định tham gia vào các hợp đồng. Vậy nên câu hỏi đặt ra nếu hàng hoá/dịch vụ có vấn đề ai là người chịu trách nhiệm; ai là người nộp thuế và cấu trúc như thế nào? Cơ quan nào điều chỉnh hành vi của doanh nghiệp? Bộ Thông tin và Truyền thông liệu có liên quan? Tất cả các vấn đề này đều không thể giải quyết bằng hệ thống luật pháp hiện tại bởi định danh của các chủ thể chưa được làm rõ.

Quản lý các nền tảng kinh tế đòi hỏi sự phối hợp của nhiều ngành chức năng và luật định

Theo Parker và cộng sự, khác với mô hình đường ống của kinh tế truyền thống, kinh tế nền tảng kết nối người có nguồn lực và người sử dụng nguồn lực trên mặt phẳng nên tư duy quản

lý một mô hình kinh doanh trên nền tảng theo một ngành nghề, lĩnh vực sẽ là không hợp lý. Lấy một ví dụ đơn giản, việc lưu trữ và phân tích các khai báo y tế của người dân trong đợt dịch Corona phần lớn sẽ thuộc vào trách nhiệm của Bộ Y tế và Cục Xuất nhập cảnh nếu mọi thủ tục được thực hiện từng bước qua giấy tờ như đợt dịch SARS năm 2002-2003, nhưng nếu khi đã sử dụng nền tảng số để người dân tự khai báo trên quy mô lớn thì việc bảo mật thông tin, vận hành hệ thống, phân tích dữ liệu chắc hẳn yêu cầu sự tham gia của Bộ Thông tin và Truyền thông, các đơn vị cung cấp nền tảng như Viettel, DTT, VNPT, v.v. Hơn thế nữa, theo Alain và Wouter (2019), một loạt các điều luật cần được bổ sung để điều chỉnh các hoạt động kinh tế trên nền tảng số, trong đó cơ bản là các luật liên quan đến cạnh tranh, bảo vệ dữ liệu cá nhân và thuế.

Vậy nên, việc điều hành các nền tảng kinh tế số đòi hỏi các nhà quản lý tư duy bao quát trên nhiều lĩnh vực, đặc biệt là công nghệ thông tin để nhận định đúng về các chủ thể và chức năng trong nền tảng số.

Nhà nước nên mở cửa cho các kinh tế nền tảng hay bảo vệ mô hình truyền thống

Sự tồn tại của các hoạt động kinh doanh trên nền tảng thực sự là mối nguy của mô hình truyền thống và nhà nước, tất yếu, phải đưa ra chọn lựa của mình. Thực tiễn cạnh tranh trong đợt dịch Covid-19 có thể là một trải nghiệm để nhà hoạch định tham khảo. Trong khi các mô hình truyền thống gần như bị đóng băng do các cú sốc cung, sự biến động của cầu, sự xuống dốc của các nền kinh tế lớn như Mỹ, Trung, một loạt các doanh nghiệp thương mại điện tử lại đang không ngừng kiếm lời: Amazon dự tính tuyển thêm hơn 100000 công nhân để tham gia đóng gói sản phẩm, doanh số bán hàng online của một số siêu thị tại Hà Nội ước tính cũng tăng thêm 20%. Các nền tảng kinh tế giảm thiểu tối đa chi phí mặt bằng, hàng tồn kho – những vấn đề lớn của các doanh nghiệp hiện nay và phát triển như một xu thế của kinh tế trên thế giới. Nếu không tồn tại những sàn giao dịch điện tử như Tiki, Lazada, v.v hoặc các kênh phân phối online thì có lẽ sẽ có nhiều hơn 3000 doanh nghiệp đóng cửa chỉ riêng trên địa bàn Hà Nội. Vậy nên, trong thời điểm này, việc khuyến khích các doanh nghiệp tham gia chuyển đổi số và mở rộng sân chơi cho các nền tảng kinh tế số để đẩy nhanh luồng lưu thông của hàng hoá và dịch vụ trong thị trường tự do có lẽ mang lại hiệu quả tốt không kém gói tín dụng gần 280.000 tỷ đồng mà Chính phủ vừa tung ra.

Tài liệu tham khảo

https://www.law.uchicago.edu/files/2019-01/buchak1_0.pdf

http://eprints.lse.ac.uk/87568/1/Finck_Digital%20Co-Regulation_Author.pdf

https://www.ivir.nl/publicaties/download/Policy_and_Internet_2018.pdf

https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-7/uclouvain_et_universit_saint_louis_14044.pdf

https://lawreview.law.ucdavis.edu/issues/51/1/symposium/51-1_Cohen.pdf